

Selected teachings from the thought of
R' Avraham Yitzchak Hakohen Kook Zt"l

The Centrality of Eretz Yisrael

ד' אשר על האומה בכללה, בהטבעה הטבעית הרוחנית אשר בנשמת ישראל, שהיא ששולחת את קויה בצבעים טבעיים בכל הארצות של ההרגשה הבריאה, ומזרחת היא את זריחתה העליונה על פי אותה המדה של רוח הקדושה העליונה, הממלאת חיים ונעם עליון את לבב קדושי הרעיון ועמוקי המחשבה הישראלית.

—אורות ארץ ישראל (פרק א')

ארץ ישראל איננה דבר חיצוני, קנין חיצוני לאמה, רק בתור אמצעי למטרה של ההתאגדות הכללית והחזקת קיומה החמרי או אפילו הרוחני. ארץ ישראל היא חטיבה עצמיתית קשורה בקשר חיים עם האמה, חבוקה בסגלות פנימיות עם מציאותה. ומתוך כך אי אפשר לעמוד על התוכן של סגולת קדושת ארץ ישראל, ולהוציא לפועל את עומק חבתה, בשום השכלה רציונלית אנושית כי אם ברוח

הארות והערות לעיון

א. ארץ ישראל: מרכז התורה-מרכז העולם

(1) ספר במדבר פרק לג פסוקים נ-נג

(ג) וידבר ה' אל משה בערב מואב על ירדן ירחו לאמר: (גא) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עברים את הירדן אל ארץ פנען: (גב) והורשתם את כל ישיבי הארץ מפניכם ואפדתם את כל משפיתם ואת כל צלמי מסכתם תאבדו ואת כל במותם תשמדו:

(2) רמב"ן על במדבר פרק לג פסוק נג

והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אתה על דעתי זו מצות עשה היא, יצוה אותם שישבו בארץ ויירשו אותה כי הוא נתנה להם, ולא ימאסו בנחלת ה' ואלו יעלה על דעתם ללכת ולכבוש ארץ שנער או ארץ אשור וזולתן ולהתישב שם, יעברו על מצות ה' ומה שהפליגו רבותינו (כתובות קי): במצות הישיבה בארץ ישראל ושאסור לצאת ממנה, וידונו כמורדת האשה שאינה רוצה לעלות עם בעלה לארץ ישראל, וכן האיש, בכאן נצטוונו במצוה הזו, כי הכתוב הזה היא מצות עשה ויחזיר המצוה הזו במקומות רבים, באו ורשו את הארץ (דברים א ח) אבל רש"י פירש, והורשתם את הארץ, והורשתם אותה מיושביה, אז וישבתם בה, תוכלו להתקיים בה, ואם לאו לא תוכלו להתקיים בה, ומה שפירשנו הוא העיקר:

(3) מכתב מאליהו חלק א' דף יא

מה נפלה הוא, זה אלפים שנה שגלינו מארצנו, ואיך נשארה אהבתה בלבנו? יען כי אין זו אצלנו לאומיות כמו אצל העמים — כי אז כבר היתה ח"ו ארץ הקדושה שכוחה מלכותינו, כמו בשאר העמים שגלו זמן רב מארצם, אבל אהבה זו תלויה בקדושה, והיא הקדושה שבארץ ההיא, ששם בה הקב"ה, ואותה קדושה דבוקה בנו, כי ירושה היא בנפשנו מאבינו אברהם, שמסר נפשו לעמוד בנסיון לך לך.

(4) דעת תורה (פרשת בראשית) מאת ר' ירוחם לבוביץ ממיר

לכאורה תמוה בעינינו, איך שכל מעשה בראשית ספרה לתת התורה אך ורק למען תכלית כבוש הארץ? אמנם כן, וזהו ביאור הדברים, כלל ועיקר גדול צריך לידע, כי אף שהתורה רבו עניניה לאין מספר, מכל מקום כל התורה כולה הרי היא כמו "דף גמ' אחד", בכל התורה כולה יש תכלית אחת שעליה סובבים הולכים כל הענינים, אנחנו לומדים הרבה בתורה ואינו אצלנו אלא פרקים פרקים, זה אינו טוב, העיקר הוא שכל התורה כולה צריכה להיות המשך אחד וסוגיא אחת כמו פרק המפקיד. מבראשית עד לעיני כל ישראל היא סוגיא אחת, ורבי יצחק מבאר לנו שהסוגיא של כל התורה כולה היא ארץ ישראל. הנשמה של כל התורה כולה היא כיבוש הארץ, ז"א לעשות מקום להשראת השכינה, וכמו שהכתוב אומר מכון לשבתך פעלת ה'.

(5) מדרש תנחומא קדושים פרק י

כדתנינן למה נקראת שמה אבן שתיה שממנה הושתת העולם...כשם שהטבור הזה נתון באמצע האיש כך ארץ ישראל יושבת באמצעיתו של עולם וירושלים באמצעיתה של א"י ובית המקדש באמצע ירושלים וההיכל באמצע בית המקדש והארון באמצע ההיכל ואבן שתיה לפני הארון שממנה נשתת העולם.

(6) תלמוד בבלי מסכת קידושין דף סט עמוד א

מאי איריא דתני עלו מבבל ניתני הלכו לארץ ישראל מילתא אגב אורחיה קא משמע לן כדתניא וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל וארץ ישראל גבוה מכל הארצות.

(7) מהר"ל (ספר באר הגולה - הבאר השישי)

ודע כי דבר הזה מה שאמרו חז"ל, כי ירושלים באמצע העולם הוא כמו שאר דברים אשר הבאנו למעלה. כי בני אדם מבינים הדברים האלו על מדידות השיעור הגשמי המוחש, ואין הדברים כך כלל...וראיה לזה שאמרו כי א"י הוא באמצע העולם כמו הטבור שהוא באמצע האדם, כמו שדרשו על שדרך אגן הסהר זהו ב"ה שהוא באמצע העולם. וכאשר תמדוד בקו אין הטבור באמצע מצד המדידה הגשמית, רק כי הטבור באמצע בין חלק שנקרא חלק עליון ובין חלק אשר נקרא חלק התחתון, ויש לכל חלק ענין מיוחד, ודבר זה נמשך לפי מהות האדם לא מצד המדידה הגשמית. לכך ארץ ישראל נחשב באמצע העולם ובין הצדדין המחולקין ביניהם. והרי היא ארץ אשר לא תחסר כל בה, א"כ א"י שייך בה כל, ואי אפשר שיהיה זה רק דבר שהוא באמצע שהוא כלול משני קצוות כאשר הוא ידוע. לכך לארץ ישראל יש סגולת האמצעי, כי יש ארץ מסוגל לדבר זה, ויש ארץ מסוגל לדבר אחר כאשר הדברים הם מחולקים, אבל ארץ ישראל יש בו הכל וזהו מסוגלת האמצעי.

(8) אוצרות צדיקי וגאוני הדורות (פרשת לך לך)

כשחזר הבית אברהם (מסלונים) מארץ ישראל הביא אתו מאר"י חלה קטנה, ומחמת הדרך ושהייתו זמן רב על האניה והדרכים נתקשתה החלה והיתה קשה כאבן, בשב"ק ציוה ה"בית אברהם" שיצרפו את זה החלה הקטנה לחלה הגדולה והענקית שהעמידו לשלחן ללחם משנה, ובעת השלחן נסתפק ה"בית אברהם" על איזה מהם לברך, אם על החלה הגדולה או על החלה המיוחסת של אר"י, וישב שם הצדיק הרב מנאלחבוק זצ"ל מחסידי היסוד העבודה ושאל אותו ה"בית אברהם" כדת מה לעשות, ענה הרב הלא זה רש"י מפורש בתורה, כי כן על הכתוב האומר (בראשית ט"ו יח) הנהר הגדול נהר פרת, אומר רש"י הלא קטן הוא, אלא משום כבודו של אר"י קוראים לו גדול, על כן אנו רואים שהחלה הקטנה שמא"י חשובה יותר.

(9) ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן מז

ארץ ישראל, שעקר קבלתה מבחינת יעקב, כמו שכתוב (בראשית ל"ז): "וישב יעקב בארץ". בשביל זה, נקראת ארץ החיים (זהו ויקרא מ"ה:). כי תפלין נקראים חיים, כמו שכתוב (ישעיה ל"ח): "ה' עליהם יחיו" (ב). וזה שבחה, "אשר לא במסכנות תאכל בה לחם" (דברים ח'). כי לפעמים אדם אוכל לחם מחמת עניות, ולא מחמת חסרון תאוה לתענוגים אחרים. אבל אם היה לו שאר מאכלים, לא היה אוכל לחם לבד. וזה שבח ארץ - ישראל, שלא מחמת עניות תאכל לחם, אלא מחמת שבור ובטול תאוה אכילה. כי היא מקבלת הארה והשפעה, מבחינת תפלין, מבחינת יעקב, מבחינת אמת, שמשם בא עשירות. נמצא מה שתאכל לחם לבד, לא מחמת מסכנות, אלא מחמת שבור תאוה אכילה:

(9) ציון ועריה (ישוב ארץ ישראל, דף' כג-כד) מאת הרה"ג רב משה וואלפסון

הנה ארץ ישראל נקראת ארץ חמדה בפסוקי נ"ך עמ"ש "וימאסו בארץ חמדה" וכן כתוב "ואתן לך ארץ חמדה" ודרשו חז"ל שחמדה אבות העולם...אבל צריך להבין אומרו רחבה דהא ידוע לכל ישראל על המפה היא קטנה שבכל הארצות והאיך נאמר שהוא רחבה, ובפשטות י"ל לפי מה שאמרו שהוא ארץ צבי שמתפשט כעור הצבי וממילא אין רחבה כמוהו. וי"ל עוד דלמשל אם יאמר אדם קניתי קרקע אמה על אמה הלא בוז יבוזו לו כי במה נחשב אמה על אמה לקוני קרקעות, משא"כ אם יאמר אדם קניתי מרגלית אמה על אמה יפליאו זאת למאד כי גדול הוא.

(10) טור חושן משפט סימן צה

יש גאונים שכתבו מה שאין נשבעין על קרקעות דוקא בארץ ישראל אבל בחוצה לארץ נשבעין עליהן מן התורה שחשובין עליהן כמטלטלין אבל הרמב"ם כתב שאין חילוק:

(11) תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף מג עמוד ב

ויען עכן את יהושע ויאמר אמנה אנכי חטאתי לה' אלהי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי אמר רב אסי אמר רבי חנינא מלמד שמעל עכן בשלשה חרמים שנים בימי משה ואחד בימי יהושע שנאמר כזאת וכזאת עשיתי...מאי טעמא לא איענוש אמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר ברבי שמעון לפי שלא ענש על הנסתרות עד שעברו ישראל את הירדן.

(12) מהר"ל ספר נתיבות עולם א - נתיב הצדקה - פרק ו

כאשר נכנסו ישראל לארץ היו ישראל עם אחד לגמרי, וראיה לזה שהרי כל זמן שישראל לא עברו הירדן ולא באו לארץ לא נענשו על הנסתרות עד שעברו ונעשו ערבים זה בעד זה, הרי שלא נעשו ישראל ערבים זה בעד זה, כי נקרא ערב שהוא מעורב עם השני, ולא נעשו ישראל מחוכרים להיות עם אחד לגמרי עד שבאו לארץ והיו ביחד בארץ והיה להם מקומו אחד הוא ארץ ישראל, וע"י ארץ ישראל הם עם אחד לגמרי, ולכך כתיב ג"כ להיות לכם לאלהים, כי יש להם אל אחד, ולפיכך את כספך לא תתן בנשך ובמרבית לא תתן אכלך:

(13) רמב"ם יד החזקה - הלכות שגגות פרק יב

כל דבר שחייבין על שגגתו חטאת קבועה אם שגגו בית דין הגדול בהוראה והורו להתירו ושגגו העם בהוראתו ועשו העם והם סומכין על הוראתו ואחר כך נודע לבית דין שטעו הרי בית דין חייבין להביא קרבן חטאת על שגגתן בהוראה ואע"פ שלא עשו הן בעצמן מעשה שאין משגיחין על עשיית בית דין כלל בין עשו בין לא עשו אלא על הוראתן בלבד ושאר העם פטורין מן הקרבן...בין שעשו כל ישראל שבארץ ישראל על פי בית דין שהורו בין שעשו רוב ישראל.

(14) אגרת הקודש מבעל התניא, #41

לעורר את האהבה הישנה וחבת אה"ק להיות בוערת כרשפי אש מקרב איש ולב עמוק כאלו היום ממש נתן ה' רוחו עלינו רוח נדיבה בהתנדב עם למלאות ידם לה' ביד מלאה ורחבה בריבוי אחר ריבוי מדי שנה בשנה הולך ועולה למעלה ראש כמדת קדש העליון המאיר לאה"ק המתחדש ומתרבה תמיד כדכתיב תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה.